

Datum Romae in publica Sessione in Vaticana Basilica solemniter celebrata anno Incarnationis Dominicae millesimo octingentesimo septuagesimo, die vigesima quarta Aprilis.

Pontificatus Nostri anno vigesimo quarto.

Ita est.

Iosephus

*Episcopus S. Hippolyti,
Secretarius Concilii Vaticani.*

definitur; neque enim Concilium, ut adnotatione (p. 91¹.) ad caput quartum vidimus, id definire voluit. — Alia, quae ad conclusionem spectant, v. supra cap. I. Historia originis etc. p. 24 sqq. 27 sqq.

PARS ALTERA.

CONSTITUTIONIS DOGMATICAE PRIMAE DE ECCLESIA CHRISTI EXPLICATIO.

CAPUT PRIMUM.

Historia originis Constitutionis primae de Ecclesia et conciliaris eius comprobationis.

CONSTITUTIONIS primae de Ecclesia tria priora capita (de apostolici Primatus in beato Petro institutione, de perpetuitate Primatus beati Petri in Romanis Pontificibus, de vi ac ratione Primatus Romani Pontificis) capite undecimo¹ et canonibus 14. 15. 16.² schematis Constitutionis de Ecclesia Christi³ continebantur.

Hoc schema a dogmatica theologorum commissione ante inchoatum Concilium elaboratum quindecim capitibus atque uno et viginti canonibus constabat⁴. Tradebatur Patribus in decima tertia Congregatione generali die 21. Ianuarii 1870 habita⁵, et in Congregatione

¹ Schema etc. C. V. 571 a sqq.   ² Ibid. C. V. 577 d.

³ C. V. 567 b sqq.

⁴ Quae eo schemate contineantur, hinc capitum inscriptionibus indicatur: 1. Ecclesiam esse corpus Christi mysticum. — 2. Christianam religionem non nisi in Ecclesia et per Ecclesiam a Christo fundatam excoli posse. — 3. Ecclesiam esse societatem veram, perfectam, spiritualem et supernaturalem. — 4. Ecclesiam esse societatem visibilem. — 5. De visibili Ecclesiae unitate. — 6. Ecclesiam esse societatem ad salutem consequendam omnino necessariam. — 7. Extra Ecclesiam salvari neminem posse. — 8. De Ecclesiae indefectibilitate. — 9. De Ecclesiae infallibilitate. — 10. De Ecclesiae potestate. — 11. De Romani Pontificis Primatu. — 12. De temporali Sanctae Sedis dominio. — 13. De concordia inter Ecclesiam et societatem civilem. — 14. De iure et usu potestatis civilis secundum Ecclesiae catholicae doctrinam. — 15. De specialibus quibusdam Ecclesiae iuribus in relatione ad societatem civilem.

⁵ Acta etc. C. V. 720 c.

undetricesima (d. 22. Februarii) Patres monebantur, ut, quae de primis decem capitibus et tredecim respondentibus canonibus animadvertenda censerent, intra decem dies Secretario Concilii scripto exhiberent¹. Ad hanc autem schematis partem tractandam Patres propter suspensum Concilium non pervenerunt, quare ea relicta tota nostra enarratio versabitur in persequenda historia capituli undecimi, quod erat de Romani Pontificis Primatu, et capituli novi de Romani Pontificis infallibilitate, quod d. 9. Martii, post caput undecimum inserendum, schemati additum est². Ex his enim duobus Constitutio dogmatica prima de Ecclesia proxime existit.

Atque primum quidem enarrandum est, quae additi capituli de infallibilitate pontificia fuerit origo.

Concilii Vaticani adversarii dicere solent, Summum Pontificem in Concilio convocando nihil magis spectasse, quam ut pontificiam infallibilitatem definiendam curaret, imo, eum ad hoc ipsum Synodum convocasse. Cuius quidem rei nullum afferunt argumentum. Contra ex actis plane evidens est, doctrinam de infallibilitate pontificia inter res a Concilio tractandas propterea receptam esse, quia id a parte Patrum longe maiori liberrime et instanter postulatum est.

Quum Summus Pontifex anno 1865, Concilio primum annuntiato, a Cardinalibus in Curia residentibus quaesivisset, quae in Concilio tractanda essent, inter unius et viginti Cardinalium vota ei tradita duo sola exstiterunt, in quibus pontificiae infallibilitatis fiebat mentio³. Quum eodem anno Episcopus ritus latini a se destinatus de eadem re consuli iussisset, aliqui ex illis doctrinam de pontificia infallibilitate Concilio proponendam esse censuerunt⁴. De ea re postea anno 1869 in tribus sessionibus (d. 11. 18. 25. Februarii) deliberatio a commissione dogmatica theologorum habita est. Duo quaerebantur: „1. Utrum illa [doctrina] tanquam fidei articulus definiiri possit. 2. Utrum illa tanquam articulus fidei sit definienda.“ Prius illud affirmabant omnes. Alterum unus plane negabat, qui quidem eius doctrinae definitionem simpliciter inopportunam esse censuit. Alii omnes „non nisi ad postulationem Episcoporum rei huius propositionem ab Apostolica Sede faciendam esse“ iudicarunt. Atque id decretum est⁵.

Commissio igitur, cum postea (d. 22. Aprilis) schema, quo de Romano Pontifice ageretur, pararet Concilio proponendum, non recepit doctrinam de pontificia infallibilitate „ob prudentem illam oeconomiam, de qua alibi“, ut est in actis sessionum⁶. Sine dubio illud „alibi“

¹ Acta etc. C. V. 729 a. b.   ² Ibid. C. V. 729 b. c. — Ipsum caput v. C. V. 641 a. b.

³ C. V. 1014 c. d.   ⁴ Responsa Episcoporum. C. V. 1018 c. Cf. ibid. 1022 b.

⁵ C. V. 1106 b sq.   ⁶ Ibid.

referendum est ad sessiones mense Februario habitas. Nec profecto cognitu difficile est, propter quas rationes commissio in his sessionibus „prudentem illam oeconomiam“ servare statuerit. Quum eo tempore maximae tempestates contra Concilium et praesertim contra doctrinam infallibilitatis, quam alii definiendam censebant alii negabant, ortae essent, timebant consultores, ne, si Summus Pontifex eam doctrinam Concilio proponeret, animi perturbati ab ipso et a Concilio abalienarentur. Quodsi Episcopi postulaturi essent, ut doctrina illa proponeretur, consultores recte censebant, tum nec tantum fore abalienandi animos periculum, nec fas esse Episcopis denegandi, quod iure peterent. Mirum plane est, quod Concilii reprehensores contra illud commissionis decretum suspiciones excitare audeant, atque ei prudentiam in crimen vertant, quum tamen prudentia virtus sit atque ea quidem virtus cardinalis et omnium aliarum virtutum moderatrix.

Commissio postea (mense Iunio) schema de infallibilitate pontificia paravit, ut praesto esset, si huiusmodi doctrinae propositio ab Episcopis peteretur. Sed aliis gravioris momenti rebus impedita examen schematis non absolvit¹.

Ante Concilium inchoatum et eo vix congregato Episcopi petierunt alii, ut doctrina de infallibilitate pontificia a Concilio tractaretur, alii, ut omitteretur. Cardinalis Schwarzenberg, Archiep. Pragensis, quum futuro Concilio quaedam desideria proponeret, „a doctissimis et prudentissimis fidelibus, Sanctae Sedi intime addictis, vehementer“ optari ait, „ne Concilium declaret, vel definiat infallibilitatem Summi Pontificis“². Maior etiam pars Episcoporum Germaniae mense Augusto a. 1869 Fuldae congregatorum in literis ad Summum Pontificem datis significat, sese, „in quantum res ad Germaniam spectat, praesens tempus minus opportunum existimare ad definiendam Summi Pontificis infallibilitatem“³. Item undecim Galliae Episcopi in postulatis quibusdam Concilio propositis: „Attento“, inquit, „praesenti statu Ecclesiae humanaeque societatis, prudens opportunumque videretur, ut novae definitiones fidei non ederentur, nisi ob maximam et evidentissimam necessitatem etc.“⁴. Contra Episcopi Quitenses in Concilio provinciali congregati (a. 1869) in literis ad Pium IX. datis petierunt, ut „Romani Pontificis in iis, quae ad fidem et mores pertinent, infallibilis auctoritas tanquam dogma certissimum a Deoque revelatum definiretur“⁵. Similiter Episcopi Neapolitani inter doctrinas, quas a Concilio tractari volunt, etiam eam offerunt, qua fidelibus officium inculcatur Summi Pontificis obtemperandi mandatis, „seu quoad veritates tenendas, seu quoad errores aversandos“⁶. Tandem Rñus De-

¹ C. V. 1106 c.   ² C. V. 914 a.   ³ C. V. 914 b. 1196 d.

⁴ C. V. 914 b. 848 d.   ⁵ C. V. 914 b.

⁶ Postulata etc. C. V. 782 b.

champs, Archiep. Mechliniensis, petit, ut infallibilitas Summi Pontificis definiatur; etiam formulam definitionis exhibet¹.

Quemadmodum notavimus supra, ante ipsum Concilium congregatum magna animorum commotio praesertim de quaestione infallibilitatis excitata est, neque viri privati solum, sed etiam rerum publicarum moderatores atque populorum senatus ea quaestione commoti sunt. Ipso iam a. 1868 de futura definitione multum disputabant, quam vel timebant vel exoptabant². Commotio crevit in dies, ita quidem, ut aliis Episcopis videretur esse ratio, cur Concilio de ea re tractanda supersedendum, aliis, cur de ea agendum esset; timebant illi, ne definitio infallibilitatis schismatum et persecutionum Ecclesiae futura esset vel causa vel occasio; hi, ne doctrina revelata, si tantopere impetita et aperte negata inopportuno silentio tegeretur, in periculum vocaretur.

Itaque ab ipso Concilii initio Patres de pontificia infallibilitate definienda in varias sententias abierunt. „Alii, quum in privatis conventibus et familiaribus colloquiis, tum in orationibus coram Concilio habitis, talem se definitionem omnino impedire velle significabant, et quum, si proponeretur, eam plurimis probatum iri scirent, ipsam causae propositionem arcere nitebantur. Aliis contra, huius definitionis studiosissimis, omnia, quae obicerentur, impedimenta pro viribus remove fixum deliberatumque erat, quod eam definitionem, propter infinitas auctoritatis supremi doctoris aggressiones, iam plane necessariam evasisse persuasissimum haberent. Multi autem primo veluti in medio dubii haerebant. Quamvis enim doctrinam ipsam decerni vehementer cuperent, prae timore tamen vix eam quaestionem attingere audebant. Alii mala, quae definitionem, ut adversarii aiebant, secutura essent, alii gubernia sua catholicae religioni infensa metuebant; alii aliis de causis a rei tractatione abstinendum putabant.

„Quum vero definitionis adversarii in dies magis populum, optimates, clericos, Episcopos in suas partes trahere viderentur, illi, qui definitionem necessariam iudicabant, ne res cum magno Ecclesiae damno impediretur, eo magis sibi strenue agendum esse duxerunt.“³

Nonnulli igitur libellum, quo definitio infallibilitatis a Concilio peteretur, scripserunt atque adiectis literis cum aliis Patribus, ut ei subscriberent et subscribentes colligerent, communicaverunt. Postulationi fere quadringenti Patres subscripserunt⁴, eamque Rñus Antonius Petrus Hassun, Patriarcha Armenus, et Rñus Miecislaus Ledochowski, Archiep. Gnesnensis et Posnaniensis, Eño Cardinali Patrizi,

¹ Postulata etc. C. V. 923 a.   ² Cf. varia documenta in C. V. 1259 a sqq. 912 b. 1261 b. 1129 c. 1153 c sqq. 1156 a. 1157 c.

³ Ex diurnis commentariis unius ex Patribus pro rebus fidei deputatis. C. V. 1695 d sq.

⁴ Ibid. C. V. 1696 b sq. Cf. Postulata etc. C. V. 924 a sqq.

Praesidi Congregationis postulationibus expendendis, d. 28. Ianuarii tradiderunt¹. Aliae postulationes accesserunt, quibus iisdem, ut doctrina de infallibilitate Summi Pontificis Concilio proponeretur, petebatur, ita ut fere quingenti Patres, longe maior Concilii pars, in ea re consentirent². Schema aliquod, ab Archiep. Baltimoreensi conscriptum³, „pro infallibilitate Romani Pontificis ex principiis iam ab Ecclesia universali receptis logice clareque definienda“ a nonnullis Episcopis Americae septentrionalis proponebatur⁴.

Eo ipso tempore, quo, qui infallibilitatem pontificiam definiri volebant, postulata illa alii cum aliis communicabant, ii, qui a doctrina illa definienda abstinendum esse putabant, petita Patribus obtulerunt, quibus Summus Pontifex obsecraretur, ne infallibilitatis doctrinam proponi sineret. Eis centum triginta sex Patres subscripserunt, eaque Eñus Cardinalis Schwarzenberg d. 29. Ianuarii S. Patri obtulit⁵.

Praesides Congregationum generalium, etsi forte omnes infallibilitatis doctrinam proponendam esse censebant, non omnes tamen pari animo rei difficultatibus obviam ibant. Ipse primus Praeses, Cardinalis de Angelis, rem differendam esse putavit. Sed Congregatio expendendis Patrum propositionibus in sessione d. 9. Februarii habita sibi petitionem infallibilitatis propositioni adversam negligendam, alteram, qua petebatur eius propositio, Summo Pontifici vel maxime commendandam esse censuit. Unus dissensit Cardinalis Rauscher, qui se difficultates contra infallibilitatis doctrinam eiusque definitionem explicare posse negavit⁶. Summus Pontifex Congregationis consilium secutus est, atque d. 6. Martii schema capitis, quo definiretur, a Cardinali Bilio exaratum et a Summo Pontifice approbatum⁷, inter Patres distribuebatur, quod caput schemati Constitutionis de Ecclesia post caput undecimum esset addendum⁸. Simul Patres monebantur, ut, quae de capite undecimo atque canonibus ad id spectantibus et de capite addito animadvertenda esse censerent, „intra decem dies, nempe a die octavo usque ad diem decimum septimum Martii inclusive“ Secretario Concilii scripto traderent⁹. Illi autem Patres, qui definitioni infallibilitatis pontificiae adversabantur, a Cardinali Bilio impetrarunt, ut tempus illud ad d. 25. Martii prorogaretur¹⁰.

Quum autem animorum commotiones ubique, maxime in Gallia et Germania, contra doctrinam de infallibilitate et de ipso Primatu

¹ Postulata etc. C. V. 923 b sqq. Cf. Ex diurnis comment. etc. C. V. 1697 b.   ² Postulata etc. C. V. 934 b sqq.   ³ C. V. 1366 b.

⁴ C. V. 938 b sqq. Cf. C. V. 1362 b sqq.

⁵ Postulata etc. C. V. 944 a sqq. Cf. Ex diurnis etc. C. V. 1697 b.

⁶ Ex diurnis etc. C. V. 1697 b. c.   ⁷ Ibid. C. V. 1699 c.

⁸ Acta etc. C. V. 729 b. c.   ⁹ Ibid. — Ex diurnis etc. C. V. 1697 c.

¹⁰ C. V. 1697 c. Postulatum tredecim Patrum v. C. V. 972 d sqq.

excitatae in dies cum Ecclesiae periculo crescerent, quumque discordia, quae inter ipsos Patres orta erat, rebus Concilii feliciter gerendis obstaret, permulti Patres ipsam quaestionem infallibilitatis quam primum aggrediendam esse censebant, ut ea soluta tempestates sedarentur et Patres unanimi labore ceteris negotiis operam darent. Itaque initio mensis Martii permulti Patres complures epistolas ad Summum Pontificem vel ad Cardinales Praesides vel ad Congregationem expendendis Patrum postulationibus dederunt, quibus petebant, ut quaestio infallibilitatis statim atque ante omnes alias proponeretur¹. Contra hos sex Patres Hungarici, qui ei quaestioni multas difficultates inesse putabant, epistola ad primum Praesidem data petierunt, „ut . . . discussio quaestionis talis in illud tempus differatur, quo post praemissum accuratissimum et operosum examen Patres sicut omnes, ita singuli ad partes conciliaris suae vocationis implendas debite praeparati fuerint“².

Ut supra³ narravimus, d. 14. Martii schema Constitutionis de fide, a Patribus deputatis reformatum, omnibus Patribus traditum eiusque discussio d. 18. Martii incepta est, quum Congregationes generales, quae inde a d. 22. Februarii omissae erant, resumerentur. Eo tempore iis, qui petierant, ut statim quaestio infallibilitatis proponeretur, Cardinales Praesides privatim promiserunt, eam post absolutam primam Constitutionem de fide introductum iri⁴.

„Episcopi [autem], qui ex adverso stabant,“ ut narrat unus ex iis, qui doctrinam infallibilitatis mox definiri volebant⁵, „nullum non movebant lapidem, ut impedirent praeposteram, ut aiebant, tractationem, instabantque, ut totum schema de Ecclesia Christi secundum ordinem propositum tractaretur, incipiendo a capite primo: ‚Ecclesiam esse corpus Christi mysticum‘. Quod si factum esset, periculum erat, ne caput undecimum ‚de Romano Pontifice‘ omnino examinandum non proponeretur. Nam Cardinalem Bilio adversarii definitionis fere quotidie adibant, ut, quod volebant, obtinerent. Hunc denique unus ex iis, qui definitionem cupiebant, convenit petiitque, ut, infallibilitatis quaestione in Concilium introducta, tandem bono Ecclesiae et salutis animarum vellet consulere Patresque tam gravi sollicitudine liberare. Illius quaestionis tractationem sine magno periculo diutius differri non posse, sed saltem post primam partem Constitutionis de fide catholica, cuius disquisitio in Congregatione generali ante Pascha terminanda esset, proponi debere. Respondit Eius, a Cardinalibus Praesidibus decretum esse, ut statim proponeretur schema ‚capitis addendi‘, neque prius de Primatu (cap. XI.) discussio haberetur. Itaque ab ipso

¹ Postulata etc. C. V. 968 b sqq. Cf. Ex diurnis etc. C. V. 1697 d.

² Postulata etc. C. V. 973 d sqq. ³ P. 17.

⁴ Ex diurnis etc. C. V. 1697 d. ⁵ Ibid. C. V. 1697 d sqq.

provisum esse, ut observationes sive harum summaria, tum ‚de Primatu‘ tum ‚de infallibilitate Romani Pontificis‘, *separatim* in duobus fasciculis imprimerentur. Iussit etiam relationes de observationibus tempestive scribi ita, ut in prima sessione congregationis particularis [deputationis de fide] omnia parata essent, et discussio brevi absolvi posset.

„Per hebdomadam sanctam (d. 10.—16. Aprilis) complures privati congressus a Patribus deputationis de fide habebantur in domo Westmonasteriensis, ut de schemate componendo deliberarent. Convenerunt sub vesperum, praeter Westmonasteriensem, Ratisbonensis, Gnesnensis, Calvensis, Paderbornensis, Tarvisinus, Sedunensis, Bostrensis, Casseliensis. Placuit, quod a duobus theologis proponebatur, ut tota Constitutio de Romano Pontifice (i. e. cap. undecimum primi schematis cum capite addendo) in quatuor capita divideretur, et, quoad formulam definitionis infallibilitatis, ut in sessione deputationis textus schematis [capitis additi, quod erit quartum caput Constitutionis de Romano Pontifice] ab omnibus retineretur et approbaretur, prout in ‚capite addendo‘ reperitur.

„Putabant Patres, qui infallibilitatis quaestionem mox in Concilium introduci volebant, discussionem schematis in congregatione particulari incipi posse feria II. vel III. Paschatis. Sed qui oppositam sententiam sequebantur, discussionem schematis impedire omni ope studebant. Praeter alia, se quoque propositioni quaestionis infallibilitatis consensuros esse dixerant, si schema de Ecclesia iuxta ordinem capitum proponeretur. Quod aliquos ex Patribus, qui definitioni favebant, adduxit, ut quaestionem differri vellent. Cardinalis Morichini¹ petitionem subscripsit aliisque subscribendam transmisit, qua postulabatur caput, uti disposita erant, tractatio. Accessere alia, quibus Cardinalis Bilio timore afficiebatur, ita ut rem proponere dubitaret. Maximum igitur periculum erat, ne de aliis capitibus ageretur et, protracta nimis eorum discussione, crescentibus aestivo tempore caloribus, denique, antequam ad caput de infallibilitate ventum esset, Concilium prorogaretur. Neque solum urgebant adversarii definitionis, ut, antequam ad doctrinam de Summo Pontifice veniretur, discuterentur decem priora capita schematis de Ecclesia, sed volebant etiam, absoluta prima Constitutione de fide, ad alteram item de fide Constitutionem gradum fieri, ac postea demum incipi tractationem schematis de Ecclesia Christi, eamque secundum ordinem in ipso schemate propositum. Cardinalis Bilio, Praeses deputationis de rebus fidei, iis obsequi velle videbatur, nec iam in sessione deputationis schema de Romano Pontifice, sed secundam Constitutionem de fide catholica proponere statuit².

¹ Postulata etc. C. V. 974 c.

² Quod propositum peregit. V. Ex actis etc. C. V. 1678 a sqq.

„Patres igitur definiendae infallibilitatis studiosi, quum non sine gravi sanctissimae causae periculo rem diutius differri posse cernebant, habita deliberatione, nonnullos ad Cardinalem de Angelis mittendos decreverunt, qui ei damnum, quod immineret Ecclesiae, exponerent. Qui ex colloquio cum illo habito (18. Aprilis) cognoverunt, Praesides iis magis favere, qui discussionem infallibilitatis differri velent. Quare nihil iam reliquum erat, nisi ut se ad Summum Pontificem converterent atque, facta sincera relatione de statu rerum, enixe flagitarent, ne Cardinales Praesides in hac re gravissima diutius coniverent. Sequenti igitur die (19. Aprilis) mane ante Congregationem generalem eorum aliqui S. Patrem adierunt, qui iis benigne exceptis promisit, id se facturum, quod congruum videretur. Sed . . . in congregatione particulari [i. e. in deputatione de fide] etiam sequentibus diebus nulla facta est mentio schematis de Romano Pontifice. Quare aliqui ex Patribus d. 22. Aprilis vespere conventu privato in domo Episcopi Carcassonensis habito, S. Patri petitionem exhibere statuerunt, ut discussionem illius schematis incipi iuberet. Quam petitionem¹, cui centum et quinquaginta statim subscripserant, d. 23. Aprilis per tres Episcopos Summo Pontifici obtulerunt. Eorum votis respondit eventus. Nam d. 27. Aprilis feria IV. post Dominicam in Albis in sessione deputationis de rebus fidei proponebatur Constitutio de Romano Pontifice, quae sessio huius deputationis erat tricesima quarta.“

In ea sessione unus e theologis de animadversionibus referre incepit, quas Patres in caput undecimum de Ecclesia (de Summo Pontifice) et in canones respondententes scriptas Secretario Concilii tradiderant², et duas quaestiones proposuit: 1. Num singularis Constitutio de Romano Pontifice conficienda esset, quae ex capite undecimo et capite de infallibilitate ei addito constaret; 2. num, si id placeret, haec Constitutio in quatuor capita esset dividenda: de institutione, de perpetuitate, de natura seu potestate Primatus, de infallibilitate Romani Pontificis. Responsum est a Praeside, de priori quaestione suffragia iam ferri non posse, quum a Praesidibus Congregationum generalium decisum iam sit, ut singularis Constitutio haec proponatur. Ad alteram quaestionem longe maior pars respondit affirmative, omnesque uni e deputatis assentiebantur, proponenti, ut haec Constitutio inscriberetur „prima de Ecclesia“³. Reversi igitur sunt Patres ad illud, quod commissio dogmatica ante schema Constitutionis de Ecclesia conscriptum inierat, consilium. Caput enim de Romano Pontifice, quod huic schemati tanquam undecimum insertum est, prius propositum erat tanquam schema singularis Constitutionis de Romano Pontifice⁴. In eo tamen doctrina de Summi Pontificis infallibilitate non continebatur.

¹ Postulata etc. C. V. 977 b sqq.

² Cf. supra p. 107.

³ Ex actis etc. C. V. 1678 c sqq.

⁴ Schema etc. C. V. 611 c.

In eadem illa sessione deputationis alius theologus de animadversionibus referre incepit, quas Patres in caput addendum de Romani Pontificis infallibilitate scripserant, quae relatio typis impressa inter deputatos distribuebatur. Unanimi consensu iudicabant Patres, schema quoad substantiam retinendum esse. Aliqua secundum animadversiones Patrum mutabant. In duabus sequentibus sessionibus idem theologus in eadem relatione pergebat, eaque finita deputati decernebant, ut haec ipsa relatio paucis mutatis in eam relationem recipere- tur, quae typis impressa simul cum toto schemate novae Constitutionis tradenda esset¹. Legebatur deinde ab eodem theologo relatio de animadversionibus Patrum in caput undecimum schematis de Ecclesia seu in proemium et tria capita priora schematis de Summo Pontifice factis; relatio finiebatur in sessione tricesima septima; pauca quaedam in schemate mutabantur².

Relationibus his finitis in tricesima septima sessione deputationis (d. 2. Maii) propria iam incepit discussio novi schematis, quod ex duobus capitibus, de quibus antea actum erat, conflatum inscribatur *Constitutio prima de Ecclesia Christi*³. Agebatur de exordio in illa ipsa sessione et in sessione quadragesima prima⁴, de capite primo in sessione tricesima septima⁵, de capite altero et tertio in sequenti, in qua etiam discussio quarti capitis incepit, de quo deputati in quatuor sequentibus fere integris agere pergebant⁶. Praesertim disputatum est de verbis, quibus exprimeretur obiectum infallibilitatis pontificiae, de qua disputatione infra specialem afferemus commentationem⁷. Canones tres in sessione quadragesima prima recepti sunt tales, quales proponebantur⁸.

Totum schema emendatum in sessione quadragesima secunda legebatur et in aliquibus locis emendatum prelo subiiciebatur. Sed typis impressum in sequenti sessione (d. 8. Maii) denuo examinabatur et paulo mutatum⁹ iterum subiectum est prelo Patribus Congregationis generalis iam tradendum¹⁰. In eadem sessione etiam relatio de animadversionibus Patrum, quae his simul cum schemate tradenda erat, examini subiiciebatur¹¹. Interea in Congregatione generali quadragesima

¹ Ex actis etc. C. V. 1678 c sqq.   ² Ibid. V. C. 1679 d sq. — Ex diurnis etc. C. V. 1699 a.   ³ Habes hoc schema C. V. 1640 b sqq.

⁴ Ex actis etc. C. V. 1680 a sqq. — Ex diurnis etc. C. V. 1700 b.

⁵ Ex actis etc. C. V. 1680 c.   ⁶ Ibid. C. V. 1680 c sqq. — Ex diurnis etc. C. V. 1699 b.   ⁷ V. cap. II. comment. IX.

⁸ Ex actis etc. C. V. 1680 a sqq. — Ex diurnis etc. C. V. 1699 b sqq.

⁹ Ex actis etc. C. V. 1685 c. nota 2*.

¹⁰ Ex actis etc. C. V. 1685 a. b. — Ex diurnis etc. C. V. 1700 c. Ipsum schema v. C. V. 269 a sqq.

¹¹ Ex actis etc. C. V. 1685 b. Haec relatio conflata est ex duabus illis relationibus, quas in sessionibus deputationis de animadversionibus